

Cenzura

Definice cenzury

Slovo cenzura pochází z latinského **ensor**, což byl úředník, který měl za úkol sčítání obyvatel a **dohlížení na morálku**.

Slovník cizích slov uvádí ke slovu **enzura** především tento význam: „**Úřední zkoumání obsahu** všeho, co je určeno k zveřejnění (především tiskem), a to se zřetelem na zájmy státní, politické a mravnostní“

Setrváváme výlučně u cenzury rozmanitých obsahů, kulturních či mediálních, s cílem **restrikce nežádoucích projevů politického charakteru**.

Funkce cenzury

Cenzura je **aktivní potlačení projevu**, veřejného sdělení nebo jiných informací, které mohou být považovány za nevhodné, škodlivé, citlivé, politicky nesprávné nebo nepohodlné podle rozhodnutí vlád, médií, úřadů nebo jiných skupin nebo institucí.

Cenzura je **kontrola a omezování sdělování informací hromadnými sdělovacími prostředky**, obvykle tiskem či dalšími veřejnými médii, veřejnými proslovy, dopisy a podobně. Je zřizována státem, případně stát přenáší její působení na spřízněné subjekty, typicky na náboženskou organizaci. **Slouží pro udržení státního zřízení a integrity státu**, a proto střeží uchování státní ideologie, státního či vojenského tajemství.

Cenzura se obvykle týká **veřejně sdělovaných názorů**, ale v dobách nesvobody je kontrolováno i **soukromé sdělování názorů**. Součástí cenzury bývá i **kriminalizace** toho, kdo se cenzuru snaží obejít.

Typy cenzury v minulosti

- **vojenská cenzura** – má za úkol utajit činnosti, znalosti a technologie před (byť i potenciálním) nepřítelem, je kontrolována i soukromá komunikace
- **náboženská cenzura** – je omezováno šíření myšlenek, které jsou v rozporu s vládnoucím náboženstvím
- **politická cenzura** – je zakázáno nebo omezováno šíření informací, které diskreditují vládnoucí režim nebo jsou vládou, vládními stranami, veřejnými institucemi nebo korporacemi, vlastníky médií považovány za nežádoucí
- **cenzura školních učebnic** – podle právě vládnoucí ideologie jsou upravovány učební texty
- **autocenzura** – sdělované informace filtruje sám autor, buď ze strachu z postihu, nebo pomíjí informace nehodící se do jeho ideového schématu

Cenzura v minulosti

Už v roce 1559 vydala církev průlomový **Index librorum prohibitorum** (Seznam zakázaných knih), který oficiálně platil až do roku **1966**. Šlo o seznam publikací, které katolická církev věřícím zakazovala číst. Jednalo se o spisy, které údajně mohly poškodit víru nebo mravy věřících, tedy o publikace amorální a o knihy odporující katolické věrouce a mravouce.

Zde se sice ještě operuje slovem **morálka**, ale toto slovo mělo pro katolickou vrchnost význam především politický: vládla totiž pomocí morálních imperativů. Ovládala mysl a duši věřícího skrze sugerování představy ďábla jako ztělesnění amorálnosti. Nešlo tedy primárně o mravnost jako takovou, nýbrž jako o náhradní beranidlo k dosažení poslušnosti jednotlivce.

V tom smyslu to tedy byl prostředek ryze **politický**.

Cenzura v minulosti

V tomto soupisu děl odporujících předepsané představě mravnosti se mj. ocitli:

Galileo, Koperník, Kepler, tedy vědci,

Montaigne, Descartes, Hume, Spinoza, tedy filosofové minulosti, jakož – například v osobě Sartra – i jejich moderní pokračovatelé.

Balzac, Zola, Gide, Maeterlinck či Anatole France - spisovatelé.

Ti všichni se v Indexu sešli například s dílem Alfreda Rosenberga, smutně proslulého filosofa nacismu.

Cenzura v minulosti

Z uvedeného výčtu je zřejmé, že tímto průlomovým a historicky nejdéle funkčním cenzurním předpisem se bránil jeho vydavatel, tedy katolická církev, před **myšlenkami, které považoval za ohrožující svou mocenskou hegemonii**. A v tom je podstata cenzury za všech dob a ve všech společenských či ekonomických systémech. A za všech časů je pro cenzuru typické i to, že **je náhradou za diskusi, polemiku, argumentaci**. K cenzuře jako k formě vrchnostenského násilí se uchyluje **mocenská elita, která nedokáže přesvědčit o svých idejích, o svých politických praktikách a o své perspektivnosti a užitečnosti pro většinu obyvatel**, a proto se přestává zdržovat dokazováním svých kvalit a nahrazuje je prostým diktatorním systémem **návodů, příkazů a zákazů**, z nichž cenzura je tím, který se uplatňuje právě ve světě idejí jakožto předpokojí politické a vůbec společenské praxe.

Cenzura v Českých zemích

Cenzura v Českých zemích probíhala prakticky od počátku tvorby mediovaných obsahů pro veřejnost.

Cenzura byla dříve uplatňována jak na **ručně psané spisy** a letáky, tak následně i na **tiskoviny**, které se objevily po příchodu knihtisku ve 40. letech 15. století.

Cenzura byla jak světská, tak katolická, následně i protestantská.

Vykonávání cenzurních povinností měly v průběhu dějin různé instituce, například, **byrokratický aparát**, **policejní složky** či **soudy**.

Příklady způsobů cenzury

Cenzura divadla (Osvobozené divadlo za 1.republiky)

Retušování fotografií (viz přednáška o manipulaci)

Cenzurování ve filmu (střih nepohodlných scén či osob)

Cenzurování knih (za komunismu – odstraňování náboženského vyznění – Robinson, Vinnetou, Hrabal...)

Politická korektnost – v současnosti - jsou tak např. odstraňovány zmínky o výprasku nebo obezitě. Mediální rozruch vyvolala také snaha vyřadit Ladovu knihu Kocour Mikeš ze školní výuky kvůli zobrazování Romů jako zločinců z roku 2010.

Formy cenzury

Předběžná cenzura kvetla v našich zemích nejviditelněji za Rakouska-Uherska či za 1. republiky; od časů Havlíčkových po časy Haškovy můžeme dohledat množství začerněných či vybělených novinových stránek, z nichž cenzura odstranila nevíтанé obsahy. Byla v tom ale jaksí poctivější, protože konala transparentně.

SEZNAM KNIH A PÍSNÍ ZAKÁZANÝCH V ČESKOSLOVENSKU

BESTAVIL
FRANTIŠEK FRENZEL
INSPEKTOR STÁTNÍ POLICE

VEŠKERA PRÁVA OTISKU VYHRAZENA.

CENA Kč 12[—].

1937.

VYDAVATEL FRANTIŠEK FRENZEL, STAT. POLIC. EXPOSITURA
V HOŘE SVATÉ KATEŘINY,
NAKLADEM VLASTNÍM. — TISKEM STÁTNÍ TISKARNY V PRAZE.

O p i s .

Ministerstvo vnitra republiky Československé.

Čís. 803/34 Fc

K cenzuře podal: Frant. Horký /Bonfilm/, Praha.
Název filmu: "III. Dělnická Olympiada Československá."
Výrobce filmu: Frant. Horký, Praha.
Délka filmu: 1875 m Počet dílů: 6 Druh filmu: tělovýchovný.

Povoluje se film veřejně předvádět v Československé republice jako zvukový s českým dialogem
všeobecně i před mladistvými do 16 let.

FILM BYL PROHLÁŠEN ZA KULTURNĚ VÝCHOVNÝ.

Stručný obsah filmu:

Výjevy se slavnostní III. Dělnické Olympiady Československé. Šatny, kuchyně a seřadiště. Cvičení dětí v pohádce "Letní den." Cvičení žaček a žáků. Cvičení dorostenek a dorostenců. Cvičení zahraničních hostů. Zvláštní vystoupení krajů. Cvičení skautek a skautů. Cvičení vojska. Ukázky ze slavnostní scény: Osvobození práce. Cvičení žen. Cvičení mužů. Průvod Prahou.

Dovoleno předvádět film pouze s vyloučením těchto scén resp. titulků:

idél listnou, jejíž padělaní a zneužití se trestá dle zákona. — Censurní listek, v němž je jakákoli změna neb oprava provedena, je neplatný.

Příloha

k časopisu

„PRÁVO LIDU“

k číslu 26. ze dne 26. ledna 1909.

(Vydání pondělního čísla pro venkovské abonenty.)

Bajonetový útok na pražských ulicích.

Šli proti proudu. V několika okamžicích dlela obyčejná kniha. Když se začli lidé chvátat křikem, snažili se buršáci nějakou práci na každou stranu vyprovokovati. Při jedné příležitosti křikem volali na př. slyšeno, že medik Oskar Kobner bez příčiny kopl paní Karlu Vitkovou, manželku lékaře a Ferdinandovy vdovy. Buršák byl také předveden na policii s úřadnicí, ale slyšeno a po slyšení propuštěn. Vedle toho předveden ještě jeden německý student, který kdosi ublížil. Předvedeno celkem na vězení dopoledne 25 osob z nichž 2 Němci. Policie, jakmile se ovařil na svatebním chodáku křik, bezohledně vnikla do ulice a sbrala, na koho jí buršáci nářali. Demonstranti volala chodili sem tam, obličejem zpívali, obličejem stále policii, provolávali bucha buršákům, křikem a křikem. Situace nebyla věru naprosto nijak brávnou, křikem jediné nebezpečí, že celý vše buršáckých deštěch na přání se lháctvostí, že tato demonstrace, opakující se každé neděle na Příkopě, musí a může zhořdy. Netýlo už nikoho, kdo by se opravdu rozhodl, kromě policie, která se nacházela a patřičnou péči a potřebným náklady a vřelostí držela lid. Zbytečným drážděním byl také příjezd první policie o 11. hodině, protože toto psaly všechny noviny.

Takové experimenty — — — — —

O 12. hodině vřelosti buršáků do ulice. Zbytečným drážděním byl také příjezd první policie o 11. hodině, protože toto psaly všechny noviny.

PŘED ZAŘÁNEM CENSURY

STUDENTI | Nevsedni program v divadlech! | Stavovska ze zivotu podniku, škol, instituci

Čtvrteční mladá fronta

Delnici, jdeme za vámi

Žít upraveno s narodem

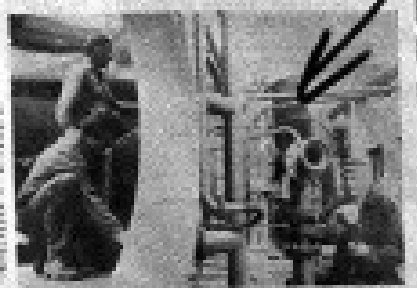
Práci na Brně
Při poboru
I. PŘEDSEDNICTVA DVH V ČSSR
I. jubileum vlády ČSSR

PO ZAŘÁNÍ CENSURY

STUDENTI | Nevsedni program v divadlech! | Stavovska ze zivotu podniku, škol, instituci

Čtvrteční mladá fronta

Delnici, jdeme za vámi

Žít upraveno s narodem

Práci na Brně
Při poboru
I. PŘEDSEDNICTVA DVH V ČSSR
I. jubileum vlády ČSSR

Kredit je i odpovědnost

Formy cenzury

Méně poctivá je **cenura následná**, tedy sankcionování autorů a vydavatelů po vydání nežádoucích textů. Tuto formu u nás známe dobře z období po zrušení **Hlavní správy tiskového dohledu** (fungovala v letech 1953–1966), a poté **Ústřední publikační správy** (1966–1968). To byly ještě orgány **cenury předběžné**. Byly však vystřídány **Úřadem pro tisk a informace** (1968–1989), který vykonával funkci **cenury následné**

Cenzura v současnosti

Sankce, které čekaly na původce zveřejnění obsahů, jež nebyly v souladu s dobovým ideologickým kánonem, velmi rychle vybudovaly u autorů, redaktorů a vůbec lidí produkujících slova určená k publikaci, **autocenzuru**, která byla namnoze i přísnější, než případná cenzura skutečná.

Pokud bychom ale na fenomén cenzury aplikovali opětovně adjektivum „**poctivý**“ či „**transparentní**“, pak do této kategorie by vlastně spadala i cenzura následná ve všech svých podobách, včetně autocenzury. Šlo o cenzuru, o níž se vědělo a která **sama sebe nikterak neskrývala**.

Cenzura v současnosti

Mnohem odpudivější, protože **skrývané a zapírané**, formy cenzury odstartovalo období **po roce 1989**. Pro toto období bych cenzurní praxi rozdělil zhruba do těchto kategorií:

- a) nepsaný zákaz,
- b) cenzura ostrakizací,
- c) cenzura mlčením a ignorancí.

Cenzura dnes

Po r. 1989:

1. fáze: ***nepsaný zákaz*** - cenzura namířená nejprve vůči předchozím „oficiálním“ – za souhlasu veřejnosti
2. fáze: „***třídní boj***“ proti nositelům oponentních myšlenek bez rozdílu jejich původu a zaměření - hledání, nacházení, stigmatizace a ***ostrakizace*** „vnitřních nepřátel“ - démonizace nepohodlných osob a myšlenek, jež má za cíl vysvětlit veřejnosti škodlivost těchto osob a děl pro společnou budoucnost – postoj veřejnosti už váhavý, nejistý, pochybující
3. fáze: ***mlčení a ignorance***. Mocenské a vlivové elity se tváří, jako by „ti zlí“ vlastně neexistovali. Nepřipustí jejich vstup do veřejného života, ignorují jejich názory, zamlčují, že vedle aktivit „těch dobrých“ zde bují velice pestré intelektuální a názorové aktivity oponentní. Veřejnost přechází z velké části „na druhou stranu“

Cenzura v současnosti

Všechny tři formy se obvykle uplatňují vůči osobám **nežádoucím pro vládnoucí elity** této epochy, a to **bez ohledu na to, zda to je, či není v souladu s veřejným míněním**. V tom smyslu jsou tyto „demokratické“ cenzurní praktiky stejně odsouzeníhodné a totalitarizující, jako předchozí formy cenzury v minulosti.

Naprosté nerespektování veřejného mínění a naopak indoktrinace veřejnosti vnucenými tezemi, umělými ikonami a pomyslnými „hodnotami“ je typickým průvodním rysem skutečnosti, že **vládnoucí elity ztratily svou věrohodnost, přestaly se opírat o názor většiny a stávají se autokratickými**, tedy de facto (i když zatím nikoli de iure) diktaturami.

Cenzura v současnosti

Nepsaný zákaz stihl po listopadu 1989 víceméně každého, kdo nebyl zakázán před tímto datem. Nová elita se tvářila, jako by nic ve společenské praxi, tedy včetně literatury i médií, **nenavazovalo kontinuitu s předchozím obdobím.**

Výjimkou byli pouze tzv. **autoři „pražského jara“**, tedy skupina těch komunistických novinářů a literátů, kteří se v kolizním období mocenského boje o dominanci nad komunistickou stranou a společností postavili na tu stranu, která tento boj prohrála.

Zvítězila jiná skupina komunistů, a ta pak určovala nové pořádky pro následující dvě desetiletí, a to opět pro celou společnost, tedy i kulturu a média.

Logicky ti komunisté, kteří prohráli, byli upozaděni a většina z nich v těch dvou dekádách do roku 1989 nemohla nebo nechtěla oficiálně publikovat. Začal tehdy stav dvou resp. **tří literatur, oficiální, domácí ineditní a emigrantské.**

Cenzura v současnosti

Tento trend vlastně trvá dodnes, ba zdá se, že v jistém smyslu se ještě zhoršuje. Kdybych to měl nazvat komunistickou terminologií, pak se zdá, že v české společnosti dochází k **zostřování třídního boje**. To se projevuje **hledáním, nacházením, stigmatizací a ostrakizací „vnitřních nepřátel“**. Vnitřním nepřítelem zde je ten, kdo nesdílí přesvědčení elit o jejich výlučnosti a monopolním právu na všechny typy svobod, zejména pak svobodu slova.

Fáze třídního boje:

- a) hodnotové rozdělení na černou a bílou
- b) démonizace „černých“ nepřátel
- c) Cenzura mlčením – „ti zlí neexistují“
- d) Ekonomická cenzura – taktika „vyhladovění“

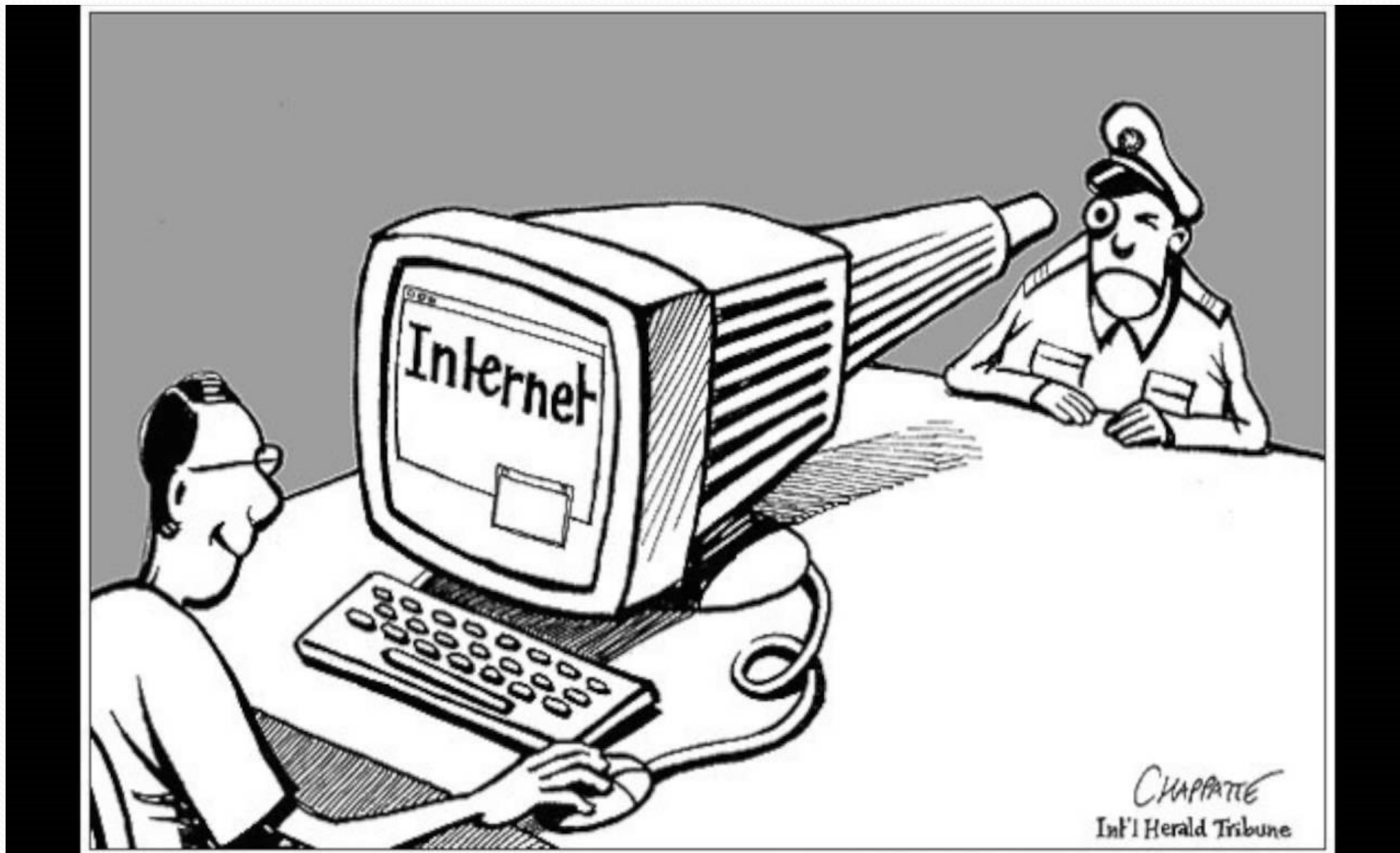

Ekonomická cenzura

4. fáze: *snaha o ekonomickou likvidaci* opozičních platforem.
- odříznout od veškerých veřejných zdrojů nežádoucí autory,
 - zajistit pohodlné finanční zázemí autorům loajálním

Cenzura na internetu

Cenzura na internetu

Internetová cenzura je kontrola a filtrování informací, včetně potlačování „nevhodného“ obsahu proudícího Internetem.

Z právního hlediska je to jedna z forem cenzury, od těch ostatních se ale v několika ohledech liší.

Cenzura Internetu je vnímána převážně negativně a bývá spojována se snahou utajit nechtěné informace.

Typy cenzury podle praktik cenzora:

- (pasivní) blokování obsahu.
- (aktivní) postihování lidí, kteří šíří „závadný“ obsah
věznění

Cenzura na internetu

Pasivní:

blokování obsahu (buďto celých domén, serverů, či webových míst, ale i blokování klíčových slov, frází),

blokování konkrétních služeb webových aplikací

filtrování obsahu (např. ve vyhledávačích)

filtrování konkrétních případů či událostí, jež mají být předmětem cenzury,

absolutní kontrola nad tím, kdo v dané zemi bude mít k internetu přístup.

Aktivní:

zákaz Internetu jako celek, popř.

omezení Internetu a kontrola, jakým způsobem ho uživatelé používají

omezení přístupu k výpočetní technice

Specifika internetové cenzury

Nejvýraznějšími **odlišnostmi od jiných typů cenzury** jsou:

- povaha samotného **prostředí** Internetu, v kontrastu s ostatními médii
- fakt, že jde o **decentralizované médium**, které nemá jedno jediné ústředí
- na rozdíl od většiny ostatních médií je Internet taktéž **interaktivní**, s rolí návštěvníků, čtenářů, apod.
- **otázka hranic** u putování informací z a do jiných zemí
- problém, **kdo se může pasovat do role cenzora**
- **co cenzora k cenzuře informací opravňuje**
- **podle jakého klíče** má být cenzura opravňována
- **komplikovaný (právní) vztah** mezi cenzorem, majitelem stránek, uživateli, poskytovateli připojení, atd.

Internetová cenzura v Česku

V Česku je jakákoli cenzura, a tedy i internetová, zakázána Článkem 17, odstavcem 3 Listiny základních práv a svobod.

V současné době také neexistuje žádný zákon, který by ustanovoval oprávnění nebo povinnost kohokoli zasahovat do internetové komunikace a omezovat nebo měnit přenášené informace.

Zakázat zpřístupnění informací na Internetu může pouze soud, a to prostřednictvím rozsudku nebo předběžného opatření (například na základě žaloby na ochranu osobnosti, tedy § 13, odst. 1 Občanského zákoníku) – to však nevyklučuje odpovědnost (včetně případné odpovědnosti trestní) za zveřejnění nebo jiné sdělení informací prostřednictvím Internetu.

Internetová cenzura v Česku

Využití Internetu pro šíření informací je v trestním zákoníku posuzováno obdobně jako šíření informací tiskem, rozhlasem, televizí apod. a znamená u takového skutku, pokud je trestným činem (např. trestný čin podle § 356 Podněcování k nenávisti vůči skupině osob nebo k omezování jejich práv a svobod nebo § 191 Šíření pornografie).

Ke dni 1. ledna 2017 vzniklo na ministerstvu vnitra
Centrum proti terorismu a hybridním hrozbám

Neformální „cenzura“

V České republice neexistuje zákon, který by bránil poskytovateli internetového připojení uzavřít s uživatelem takovou smlouvu, která poskytovateli dovoluje **omezit přístup uživatele k některým informacím nebo tyto informace pozměnit.**

Na základě toho **někteří poskytovatelé blokují provoz na některých portech, omezují přenosovou rychlost některých typů komunikace nebo blokují přístup k některým webovým stránkám.** Svévolný zásah do komunikace (nepodložený smlouvou) je však posuzován jako protizákonný.

Cenzura ze strany providerů

Poskytovatelé, kteří cenzurují Internet

- Telefónica O2 (ČR) - technické podrobnosti
- Vodafone (ČR)
- Praha 5 NET (ČR)
- Orange (SR)
- T-Mobile/T-Com (SR)
- Praha 4 Bezdrátová
- O2 (SR)
- T-Mobile (ČR)
- Prahagnet (ČR)
- ePraha8 (ČR)

Oficiální zdůvodněním filtrování je zabránění šíření dětské pornografie, extrémistických webů a dalšího „obecně nevhodného“ obsahu.

Cenzura ze strany providerů

Všichni výše zmínění operátoři blokují stránky podle seznamu, který sestavuje **britská polovládní organizace IWF**, a tento seznam cenzurovaných stránek je tajný.

Tzn. čeští a slovenští operátoři rozhodují podle britského právního řádu, co jejich zákazník na Internetu (ne)uvidí.

Navíc, protože je seznam cenzurovaných stránek tajný, nelze zkontrolovat, že nejsou blokovány například weby odpůrců cenzury, weby upozorňující na politické skandály, weby konkurence a další.

Riziko zneužití tohoto systému cenzury je nepřijatelné.

Legislativní rámec

Blokování Internetu je v rozporu s dokumentem Vlády ČR **Digitální Česko v. 2.0 — Cesta k digitální ekonomice**, který byl schválen v roce 2013. V tomto strategickém dokumentu se mimo jiné píše:

- Blokování internetu je jedním ze způsobů omezování svobody projevu.
- Blokování internetu lze rozumět rovněž tak, že se znemožňuje přístup pouze k určitému obsahu obvykle se zdůvodněním veřejného zájmu, případně ke specifickým a společensky kontroverzním on-line službám (např. hazardní hry).
- Česká republika bude garantovat, že nebude blokovat komukoliv přístup k internetu, případně přístup ke konkrétním internetovým stránkám nebo on-line službám.

Legislativní rámec

Jakákoli právní úprava, musí plně **respektovat principy fungování této technologie a efektivně chránit její uživatele.**

Důvodem proč je regulace internetu obtížná, je především **technologický princip**, na kterém je celý systém založen, tím je **otevřený kód**. Otevřenost kódu sice zajišťuje transparentnost a veřejnou kontrolu, ale také umožňuje snadnější obcházení stanovených pravidel.

Oproti tomu **uzavřený kód** je sice efektivnějším řešením, jelikož není zřejmé, k jakému účelu kód slouží a nelze ho tak obejít. Uzavřený kód ztrácí svoji transparentnost, čímž dává prostor pro zneužívání regulátorem (zákonodárcem) a znemožňuje veřejnou kontrolu funkcí daného kódu.

Cenzura z EU

2/2018 - sdělení Evropské komise s názvem **Boj proti nezákonnému obsahu online**. Cílem dokumentu je zvýšit odpovědnost online platforem jako je Facebook nebo Seznam za nezákonný obsah, který nahrají uživatelé.

Vláda ČR iniciativu ve svém stanovisku vítá.

Piráti apelují na to, aby orgány činné v trestním řízení vymáhaly stávající legislativu, namísto přenášení odpovědnosti na provozovatele. Největší problém Piráti spatřují v tom, aby o (ne)zákonnosti obsahu rozhodovali tzv. „důvěryhodní oznamovatelé“. J

Je zcela nepřípustné, aby úřady či nevládní organizace suplovaly soud a rozhodovaly o tom, zda například příspěvek na sociální síti porušuje zákon

M. Zeman 26.12.2016:

„Ten, kdo zabraňuje druhým, aby vyslovovali svoje argumenty, pouze dokazuje, že sám dostatek argumentů nemá.“

Ariel Hochstadt z projektu vpnMentor (Apple)

„Vaše soukromí je nadevše, nikdy nevíte, co na vás v budoucnu kdo vytáhne.“

Základní odborná literatura:

MCQUAIL, D. Žurnalistika a společnost. Praha: Karolinum 2016

BITTMAN, L. Mezinárodní dezinformace. Praha Mladá fronta
2000

ŽANTOVSKÝ, P. Politická komunikace – propaganda. Praha:
VŠMVV 2016

ŽANTOVSKÝ, P. Mediální manipulace a krize v ČT v r. 2000,
Praha: IVK 2015

MCNAIR, B. Sociologie žurnalistiky, Portál Praha 2003

POSTMAN, N. Ubavit se k smrti: veřejná komunikace ve věku
zábavy. Praha: Mladá fronta, 2010.

RAMONET, I. Tyranie médií: tajná moc tvůrců veřejného
mínění. Praha: Mladá fronta, 2003.

Doporučená literatura:

Hamšík, D. *Spisovatelé a moc*, Praha: ČS spisovatel 1969,

Browne, A. *Úprk rozumu*. Praha: Dokořán 2009

Sarrazin, T. *Teror ctnosti*. Praha: Academia 2015

Břicháček, T. *Evropa blízká i vzdálená*. Praha:IVK, 2014

Polčák, R. *Právo na internetu: spam a odpovědnost ISP*.

Brno: Computer Press, 2007